

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vniuers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

5. De varijs Cogitationis, & Cordis peccatorum generibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

antecedunt, comitantur vel consequuntur turpem congressum, nisi aliunde specie differant à concubitu, numero non distinguuntur, quoniam sunt partes ipsius concubitus, initia, vel complementa, vel cause, sicut cum quis vulnerando occidit alterum, vulnerare malum est, sed vnum est peccatum, quoniam vulnus est causa necis: si alium vulneres, & post temporis intervallum ille pereat ex vulnere, sufficit si constiteris illum à te fuisse interemptum. Pari ratione te obiecasti periculo adulterij, & ideo commissisti, vnum est peccatum, quoniam periculum licet malum sit, at in hoc casu est tantum causa adulterij: vnde colligo rectè Iuriconsultos, videlicet Bartolum, Ioannem Andream, & alios, quos omnes citat ac sequitur Naur. de penit. dist. 5. cap. consideret. num. 46. & sequentibus. & in Mau. 2. 6. num. 17. & 18. eum, qui per totam noctem ludit, cum pluribus contra legem id prohibentem, semel tantum luisse videri. Item qui contra legem verantem ne aliquis secum ducat plures tribus famulis, duxerit viginti, perinde est ac si vnum tantum famulum ducat, ultra legis præscriptum. Si quis etiam tribus vulneribus continenter inflictis clericum percutiat, in vnam duntaxat excommunicationem incurrit. Præterea si quis rem alienam surripiat, quã cum in domum suam deferret, furatus est alius, & postea ipse recuperat, vnum tantummodo furtum admisisse iudicatur; & tamen recuperando rem furtivam, iteravit furtum. Adhæc, in c. Cum pro causa, de sententia excommunicationis, tanquam certum ponitur, in vnam duntaxat excommunicationem eum incurrisse, qui clericum in dormitorio verberavit, & verberando traxit per claustrum: ergo peccata exteriora numero non multiplicantur; quamvis continenter repetantur, quandoque sunt initia, complementa, cause, vel partes alicuius alterius peccati, in quo connectuntur, vel terminantur.

Cap. V.

De varijs cogitationis, & cordis peccatorum generibus.

Hactenus sæpè dixi, esse certa quædam peccatorum genera, quæ interiore voluntate complentur: ideo hoc loco de his singulis peccatorum formis quàm breuiter ac succincte fieri poterit, disputabo.

Primo queritur, quo pacto peccata interno voluntatis affectu committantur? Respondeo, id multis ac varijs modis contingere. Quod vt plenius percipiatur, animaduertere hoc oportet: res primò quidem in corporis sensu incurrunt: quæ res sensibus perceptæ ipsum appetitum animalem deinde, vel sui desiderio excitant, & permouent, vel quadam voluptate, & suauitate delinunt. Mox è sensibus transuolant ad imaginandi, cogitandi & memorandi vim & facultatem: vnde rerum memoria, imaginatione, seu cogitatione quippiam concupiscimus, optamus, aut in aliquo delectamur: Tandem res in mentem veniunt, atque eius intelligentia conceptæ, in appetitu rationis, quæ est voluntas, sui desiderium excitant, vel sua incunditate suauitateque delectant. Quare peccata, quæ interius animo, & vo-

luntate admittuntur, vel ad desideria, vel ad delectationes pertinent. Sub desiderio & cupiditate malorum, comprehendimus amorem, voluntatem, intentionem & electionem cuiuscunque mali: & proinde odium etiam tanquam amori contrarium: sub delectatione verò complectimur gaudium & lætitiã, quam quidam alij fruitionem appellant, & quamcunque tristitiã sine dolorem, qui delectationi aduersatur. Secundò est animaduertendum, Desiderium esse actum, quæ est voluntas mali aliquid faciendi ex deliberatione rationis. Vnde desiderium est cupiditas perueniendi ad opus. V. G. desiderium furandi est voluntas complendi furtum: desiderium necandi hunc vel illum est voluntas perficiendi homicidium. Delectatio verò potest esse peccatum, tum ea, quæ capitur ex re, tum ea, quæ ex recordatione præteritorum, vel ex cogitatione futurorum, vel ex imaginatione eorum, quæ licet facta fuerint, aut fieri possint, aut etiã fieri nequeant, tanquam presentia fingimus atque mente concipimus. Delectamur igitur aspectu, sermone, auditione, gustatu, odoratu, & tactu rei. Item imaginatione multarum rerum, & deniq; ipsa etiam rationis, & mentis cogitatione. Porò delectatio in hoc à desiderio differt, quod desiderium est voluntas complendi siue perueniendi ad opus externum; delectatio verò, & potest ad opus referri, quia spe & desiderio mali aliquid faciendi delectamur: & potest etiam vniuersa compleri absque ordine, & respectu ad opus: vt si quis rei turpis cogitatione delectetur absque omni prorsus voluntate, & cupiditate turpe aliquid exterius faciendi: sæpè enim vsu venit, vt rerum inaniam, quæ fieri non possunt, cogitatione oblectemur: sicut etiam sæpè fictis, & commentitijs fabulis delectamur.

Secundò queritur, An subiti voluntatis motus, qui omnem rationis vsum præcurrunt, sint peccata? de hac quæstione tractant Arist. li. 2. tract. 2. 8. cap. 1. & 2. Alex. p. 2. q. 108. m. 2. & seq. S. Tho. q. 7. de malo ar. 7. ad 8. & 2. d. 2. q. 3. a. 2. & d. 21. q. 1. a. 2. ad vlt. & 3. p. q. 41. ar. 1. ad 3. & Dur. 2. d. 21. q. 1. & alij multi. Duas in hac re inuenio opiniones. **Prima** est, quæ docet esse peccata eos motus, qui imaginationem, quæ res absentes concipimus, consequuntur: at omni culpa vacare eos hominis motus, qui voluntatem & rationem præueniant, sensus tamè corporis externos, hoc est subitam rei sensibus obiectæ notitiã, aut rei præsentis repentinam cogitationem, aut vitalis, siue altricis facultatis naturalis actiones comitantur, aut subsequuntur. Hæc fuit aliquorum ex antiquis Theologorum sententia: qui ea ratione nitentur, quod motus, qui imaginationem rei absentes consequuntur, licet rationis vsum anteuertant, possunt tamen ab ea impediri, hæc enim si sollicitè, attente, & diligenter inuigilet, imaginationem in officio continet, ne turpe quid absens fingat, aut cogitet: quod si non faciat, causam dat motuum, qui imaginationem consequuntur: & ideo eiusmodi motus ipsius rationis & voluntatis culpa existere, & in animu obrepere dicuntur. Licet enim per se, & directò non sint voluntarij, indirectò tamen, & in sua origine & causa antecedenti voluntarij sunt, possent enim per rationem impediri, & repelli: At ve-

rò subitè ac repentini motus, qui sensus corporis consequuntur, & imaginatione præuertunt, quales paulò ante descripsi, liberi prorsus à culpa sunt, quia non sicut imaginationem, ita sensum, aut vitalem, & altricè vim, & facultatem potest ratio præuenire, cum res ipsè extrinsecus nostros in sensus incurrat, nec in nostra situm sit potestate, quin rebus visis, vel auditis permoueamur. Et hæc fuit veterum Scholasticorum opinio, Aluifodorenfis, Alexandri, Alberti, sancti Thomæ, Bonauenturæ, quos etiam secutus est Durandus, qui quidem inde deduxerit omnem sensuum titillationem esse peccatum. Ex quo efficitur, vt prædicta opinio longè ab sit à Lutheranorum, & Calvinistarum hæresi, qui persuadere conantur, omnem motum malum & vitiosum, licet voluntarius non sit, esse peccatum, satisque esse ad peccati rationem, si sit motus in natura mentis & intelligentiæ participat, contra rectam ratione ex peccato originem trahens, tanquam effectus ex causa. Et proinde colligunt, omnes concupiscentiæ nostræ motus contra rationem surgentes, quamuis subitos & repentinos, esse peccata, & poenam promereri: iniustus tamen hominibus eos motus beneficio Dei minimè culpæ imputari. **Quorum** sententia licet aliqua ex parte cum Henrici opinione consentiat, vt alibi dicam, præterquã quod cum Fidei decretis, & doctrina pugnat; Philosophiæ quoque ipsi, & rectæ Rationi aduersatur, secundum quam nihil in moribus peccati rationem habet, quod voluntarium non sit: qua de re, cum de Peccato originis agam, fusiùs disputabo. **Secunda opinio** tradit eos motus, quos Theologorum Schola primò primos appellat siue sensum corporis, aut naturalium virium actiones, siue imaginationem tum præsentium, tum absentium rerum consequentes, omni culpa carere, quoniam Rationis vsum omnino præcurrunt: **quæ sententia communi est Theologorum consensu recepta**, ita enim opinantur. Richar. 2. d. 21. art. 2. q. 3. Scot. 2. d. 42. ad tertiam quest. Lyran. Math. 5. Almain. trah. 3. Moral. cap. 24. Nider. in 9. Præcept. Decalogi. c. 4. Cordub. lib. 2. questio. 23. dub. 9. Angelst. cap. 6. Moral. Et merito quidem, quia ante omnem Rationis vsum nihil volitarius esse potest; quippe voluntarium necessariò est cù cognitione rei: ergo vbi nulla est mentis siue rationis cognitio, voluntarium esse non potest. Porro licet ratio sæpè imaginationem præuenire, & corrigere queat, nõ tamen semper potest: nõ multè imaginationes præteruolat, nec ratio potest ita esse peruigil ac prudens, vt omnes aduertere, & præcauere queat: præsertim cum ea, quæ subito in sensus incurrit, repente quoque in imaginationem irrepant, & influant, ita vt citius in eam illabantur, quam ratio possit aduertere. Quare motus, qui imaginationem consequuntur, aut omnem rationis vsum præueniunt, aut tantum perfectam quidem rationis deliberationem præcurrunt, sed imperfectam sequuntur: si omnem deliberationem rationis præueniunt, culpa vacant; si non omnem deliberationem anteverunt, sed tantum perfectam & plenam, ita vt imperfectam aliquã deliberationem mentis consequantur, in culpa sunt, nõ quidem lethali, sed veniali. Verum obijcies, primam opinionem non intelligi de ijs motibus qui in sen-

sus pariter, & imaginandi vim ex improviso obrepunt: sed de ijs motibus, qui solam imaginationem consequuntur. Contra hoc est argumentum, quia tales quoque motus aliquando ex imaginatione subita oriuntur, ita vt mentis cogitatione præuideri nequeant: & omnè rationis considerationem præcurrant. **Existimo** verò Theologos veteres primæ opinionis Auctores, appellatione motuum imaginationem consequentium, intellexisse hominis motus, qui imperfectam & semiplenam rationis intelligentiam, & deliberationem consequuntur, & ideo dixerunt eiusmodi motus in culpa esse: quia sunt voluntarij & liberi, non quidem plenè & perfectè, sed aliqua ex parte imperfectè.

Tertiò queritur, An motus qui vocatur à Theologis secundo primis, in culpa & vicio sint: & primo primi omni culpa vacent? **Constat** apud omnes Theologos motus primò primos culpæ non dari; cum tamen secundo primi in culpa esse dicatur. Verum, qui sint primò primi motus, & qui secundo primi, non eodem modo explicant Auctores. Nam veteres illi Theologi, quos dixi, primam opinionem docuisse, motus primò primos appellant, qui non solum Rationem, sed etiam imaginationem præueniunt; quales sunt iij, qui sensus corporis, aut vim naturalem, aut vitalem siue altricem facultatem consequuntur, aut improuisum inopinatum ac subitum rei præsentis incursum: cuius generis sunt sitis, fames, libidinum titillatio, voluptatum illecebæ, & quædam blâdimenta, quæ nobis natura gignit. **Secundò primos** vocant eos motus, qui imaginationem rerum absentium consequuntur, rationem tamen præcurrunt; eò quod motus huiusmodi cum sint imaginatione tanquam causa, & origine, vnde manant, & surgunt, posteriores, motus primo primi dici nequeunt: ac proinde sunt secundo primi. Illi autem, qui omnem imaginationis motum præueniunt, primò primi nominantur: quoniam sunt omnium motuum primi. Et ideo dicunt, motus secundo primos culpam habere, sed venialem duntaxat. Lethalis enim culpa ante omnem animi deliberationem nulla esse potest: quia tamen eos motus cauere, & impedire, ne existant, ratio potest, cui imaginatio rerum absentium subijcitur, ideo culpa veniali non vacant: at primo primos omni aiunt vicio & culpa carere, quia naturaliter ad sensus affluunt, & natura iter in animum illabuntur: ita vt per rationem præuideri, impediri, & auerti non possint.

Communi sanè Theologorum consensu receptum est, motus primo primos esse & dici eos, qui omnem rationis vsum præuertunt siue sensum corporis, siue imaginationem subito consecuti, & ideo voluntarij esse nequeunt. **Motus verò secundo primi** vocatur, quotquot plenam quidem mentis deliberationem anteverunt, sed aliquatulum tamen rationis vsum consequuntur: quo efficitur, vt præcaueri ac repelli queant: quia tamen sunt ante plenam, & perfectam deliberationem, nequaquam graua peccata, sed leuia esse iudicatur, videlicet venialia; non quidem ex leuitate materiæ, sed ex imperfecto rationis vsum, consilio, & deliberatione. **QVAERES**, an motus in ap-

Scot. Alm.
Nider. Ly-
ra. Cordub.
lib. 2. questio.
23. dub. 9.
Angelst. cap.
6. Moral.

petitu

petitu sensus secundò primi sint peccata omissionis, an verò commissiois? Scotus, & Almainus eos motus peccata omissionis appellat, quoniam ideo peccata sunt, quia ratio cum posset, eos motus non prævidet, non præcauet, non repellit. At Henricus & alij supra memorati sentiunt esse peccata commissiois: & hoc est verius, quia sunt actus mali, quamuis re vera deformitate nullam haberent absque tacto, & implicito mentis consensu, qui non obstat, quo minus eiusmodi motus sint quidam actus, non omissiones.

Quartò queritur, An in ipsa mente & ratione ac voluntate sint etiam motus, & actus primò primi, & secundò primi? Causam dubitandi præbet, quòd fieri nequeat, ut in ratione motus existant & surgant, qui omnem mentis usum & deliberationem præcurrant: nam actus rationis hoc ipso, quòd est talis, usum rationis consequitur: ante omnem item rationis actum, imaginationis & sensus motus existit, ergo nullus rationis actus potest esse motus primò primus. Hoc argumento permoti nonnulli, senserunt in ratione non esse talium motuum differentiam statuendam. At verius tradiderunt alij, reperiri quoque in ratione huiusmodi motus repentinos ac subitos. Non enim negari potest, quin aliquando res obiectæ rationi, ipsam naturaliter excitent, alliciant, & permoueant, & aliquando imperfectè: quare in odio, malevolentia, superbia, inuidia, ira, ambitione, contemptu, inani gloria, nonnunquam leuiter solum peccatur, quoniam res obiecta aliquando tanquam iucunda, vel utilis & comoda primo mentis aspectu sese offert, & voluntatem delectat, antequam ratio eam turpè esse & malam animaduertat: & proinde si res vt iucunda, vel utilis, & comoda, & corpori salutaris, nõ autem vt turpis, & mala, delectatione nos afficit, naturalis est voluntatis actus, quo naturaliter iucundum vel vile bonum, quatenus est bonum, placet, & cum sit actus circa iucundum quidem, vel vile, sed ante omnem prorsus honesti, & turpis noticiam est primò primus omni culpa carens: deinde cum incipit aliquantula apparere turpitudinis noticia, non tamen perfecta; si tunc quoque res turpis, & verita voluntati placeat, actus erit venialis culpa; quia cum adest turpitudinis cognitio, statim res turpis auerti, & repudiari debet, cum is actus circa obiectum malum versetur. Hinc etiam est, vt in ijs quoque quæ sunt contra fidem, possit quis grauius, & leuiter peccare: potest enim sententiam fidei contrariam tanquam veram subito credere, antequam cum Ecclesiæ, vel fidei catholice fessu eam dissidere, & pugnare cognoscat, animaduertat, vel cogitet: & tunc actus est liber à culpa. Si verò incipiat esse cognitio aliquantula non plena, & perfecta, qua deprehendat eam dissentire, & discrepare ab Ecclesiæ decretis, veniale tunc peccatum erit, sicut lethale post plenam mentis noticiam, & deliberationem. Idem etiam potest accidere cum de rebus fidei dubitamus: nam possunt esse subitæ, & repentina dubitationes, quæ naturaliter in mentem obrepant: & possunt esse aliquando cum imperfecta animi deliberatione. idem iuris est in motibus iræ superbiæ, inuidiæ, odij, inanis gloriæ, & alijs similibus.

Quintò queritur, Quibus modis delectatio,

quæ morosa vocatur, circa obiectum malum contingat: Animaduertendū est, delectationem, dici morosam, nõ ob temporis moram, licet ab ea nomen acceperit, sed eo quòd ex plena animi deliberatione descendat: ita vt delectatio morosa sit eadem, quæ delectatio deliberata. Et quoniam deliberatio rationis vno temporis momento fieri, & esse potest, ideo delectatio morosa, tota potest in temporis puncto consistere. Res enim voluntati obiecta vno temporis puncto potest nobis placere, & nos sua iucunditate perfundere. Secundo, scire conuenit, delectationem semper generari ex eo, quòd res aliqua iucunda cum appetitu per operationem coniungitur: operatio autem potest esse multiplex; quare aspectu rerum, auditione, narratione, & sermone, gustatu, odoratu, & tactu oblectamur: item apprehensione & possessione rei: sic etiam, cum res veluti præsentis animi cogitatione fingimus, immo cum multa ficta, quæ esse aut fieri nequeunt, mente concipimus. Potrò delectatio cum mentis cogitatione capitur, potest tripliciter percipi: Aut enim primo ex re ipsa cogitata capitur: & tunc res est obiectum, & materia delectationis, cogitatio verò nõ est obiectum, sed operatio, per quam res cum appetitu coniungitur: quo modo saepe per aspectum, gustatum, auditum, odoratum, vel tactum copulatur. Secundo modo, interdum delectatio ex cogitatione percipitur: & tunc cogitatio, licet in re aliqua externa versatur, est tamen obiectum, & materia delectationis, ita vt nos ipsa rei cogitatio vel recordatio delectet: quòd solet accidere ijs, qui imagines in tabella depictas aspiciunt: aliquando enim delectantur rebus in imagine adumbratis, & effictis, aliquando verò ipsis rerum imaginibus, eas enim contemplantur vt pulchre in tabella descriptas, ita vt placeat earum imaginum conueniens, & apta pictura. Sic etiam delectamur aliquando, quia res mentis cogitatione concepta tanquam pulchra, & nobis iucunda placet; Aliquando verò ex eo, quòd ipsa rei cogitatio, tanquam iucunda quædam conceptio nobis est grata, vt solet esse ijs, qui dicturi, disputaturi, vel concionem habituri sunt, cõtra res obscenas, & turpes, quibus nimirum res ipsæ obscenæ displicent, at verò placent cogitationes conceptæ. Tertio modo potest delectatio euenire, eo quòd ex desiderio, spe, studio boni iucundi, vel utilis, & comodi capiatur: & tunc huiusmodi delectatio cum appetitu coniungitur per voluntatem, & actum perueniendi ad opus externum, cum tamen primæ duæ delectationes ante dictæ, sint absque voluntate operis cõplendi; & propterea hæc postrema delectatio coniuncta copulataque est cum voluntate opus perficiendi; & ideo sequitur cupiditatis & desiderij naturam.

Cap. VI.

De delectatione morosa.

PRIMO queritur, An delectatio morosa circa obiectum malum sit peccatum? Tres in hac re inuenio sententias. Prima est quæ refert S. Thomas, non esse peccatum, modo sit absque studio, & voluntate malè faciendi, & absque omni occasione cõsentiendi in opus, & factum malum. quam sententiam Cordubensis lib. 1. questionum, quæst. 23.

S. Tho. 1. 2.
q. 74. ar. 8.